

ISSN 2587- 2001

ANASAY

3 Aylık Ulusal Hakemli - Süreli Dergi -Yıl:1 – Sayı:1- Ağustos 2017

koynunda büyüdük

ANASAY

3 Aylık Ulusal Hakemli - Süreli Dergi - ISSN 2587- 2001

T.C.
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
GENÇDES

İÇİNDEKİLER

Nagehan GÜLER	15
CENGİZ HÂN'IN MÂVERÂÜNNEHİR'İ ZAPTI (1220) / CENGİS KHAN'S CONQUEST OF TRANSOXANIA (1220)	
Pir Murat SİVRİ	37
TÜRKİYE'DE DİN EĞİTİMİ VE ÖĞRETİMİNE YENİDEN DÖNÜŞ SÜRECİ (1946-1949) / TURNING BACK PROCESS OF RELIGIOUS EDUCATION IN TURKEY (1946-1949)	
Damlanur KÜÇÜKYILDIZ	57
ATMA TÜRKÜLERDE GELİN-KAYNANA ÇATIŞMASI / CONFLICT BETWEEN DAUGHTER-IN LAW AND MOTHER-IN LAW IN ATMA TURKU	
Özgür GÜLBUDAK	71
KIZILDENİZ'İ GEÇİŞ KONULU İKİ TABLONUN İNCELENMESİ / STUDY ON TWO PAINTINGS ABOUT CROSSING OF THE RED SEA	
Yakup ŞAHİNER	85
MUSTAFA NAİMÂ EFENDİNİN HAYATI, TARİHÇİLİĞİ VE ESERİ HAKKINDA KISA BİR DEĞERLENDİRME / A BRIEF REVIEW OF MUSTAFA NAIMA EFENDİ'S LIFE, HISTORIOGRAPHY AND THE WORK	
Elif KOLİKPİNAR	101
BAĞIMSIZLIK DÖNEMİ AZERBAYCAN CUMHURİYETİNDE EĞİTİM VE DİL / EDUCATION AND LANGUAGE IN THE REPUBLIC OF AZERBAIJAN DURING THE INDEPENDENCE PERIOD	
Sait YILDIRIM	117
YOKSULLUK KÜLTÜRÜ KAPSAMINDA "SİLAH ve NAMUS" FİLMİNİN SOSYOLOJİK ANALİZİ / SOCIOLOGICAL ANALYSIS OF THE "SHOOT AND HONOR" FILM IN THE SCOPE OF POVERTY CULTURE	

Semih İPEK	137
BİR KAZAK KÜYÜ: “AKSAK KULAN” / A KAZAKH KUI: “AKSAK KULAN”	
Murat ÖZTÜRK	149
JOHN LOCKE’UN SİYASET FELSEFESİNDE DOĞA DURUMU VE ONDAN ÇIKIŞ / THE STATE OF NATURE IN JOHN LOCKE’S PHILOSOPHY OF POLITICS AND LEAVING OF IT	
Beyazıt SÖYLEMEZ	163
HASSA İLÇESİ’NDE TARİHİ VE ARKEOLOJİK ARAŞTIRMALAR / THE HISTORICAL AND ARCHAEOLOGICAL STUDIES IN THE TOWN OF HASSA	
Habip TOKGÖZ	183
İSRAİL DEVLETİ’NİN KURULUŞUNDA THEODOR HERZL VE SİYONİZM / ESTABLISHMENT OF THE STATE OF ISRAEL; THEODOR HERZL AND ZIONISM	
İshak KÜÇÜKYILDIZ	197
TORTUM ÇAYI HAVZASININ TARİHİ COĞRAFYASI / HISTORICAL GEOGRAPHY OF TORTUM BROOK BASIN	
Muhammet Nuri CEYLAN	223
HÂMİT ZÜBEYR KOŞAY’IN TÜRKLÜK DÜŞÜNCESİ VE İZGÜ MESCİD ADLI ESERİ / HÂMİT ZÜBEYR KOSAY’S TURKISH DEFINITION AND LITERATURE IZGÜ MESCİD	

JOHN LOCKE'UN SİYASET FELSEFESİNDE DOĞA DURUMU VE ONDAN ÇIKIŞ

THE STATE OF NATURE IN JOHN LOCKE'S PHILOSOPHY OF POLITICS AND LEAVING OF IT

Murat ÖZTÜRK*

ÖZET

Bu çalışmamız da İngiliz Ampirist ve Liberal düşüncenin temellerini atan büyük düşünür John Locke'un doğa durumu kavramını genel hatlarıyla inceleyip bu durumdan çıkışı ortaya koymaya çalışacağız. Bunu yaparken Antik Yunan da bu kavramın yerini ve özellikle modern dönemin kurucusu kabul edilen Thomas Hobbes ve Aydınlanmanın büyük düşünürü Fransız Ansiklopedist Jean Jacques Rousseau'nun doğa durumu ve bu durumdan toplumsal hayata geçişlerini ele alacağız.

Anahtar Kelimeler: Siyaset, Doğa Durumu, Toplum

ABSTRACT

In this study, we will analyze the John Locke's, the influential thinker who laid the foundation for English empiricism and liberalism, state of nature concept in general terms and we are going to reveal the rising from this concept. While we are working on that, we also will discuss the place of this concept in Ancient Greece and more importantly we will talk about Thomas Hobbes', the founder of the modern era, and Jean Jacques Rousseau's, the great philosopher of the enlightenment, state of nature concept and the concept's transition to social life.

Keywords: Politics, State of Nature, Society

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Felsefe Bölümü, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, murat_ozturk75@outlook.com

“İlk olarak: Adem iddia edildiği gibi doğal babalık hakkıyla ya da Tanrı'nın kesin lütfuyla ne çocukların üzerinde herhangi bir yetkiye ne de dünya üzerinde hakimiyete sahip değildir.”(Locke 2002:21)

GİRİŞ

İnsan denen gizemli varlık evren içerisindeki en değerli varlıktır. Onu değerli kılan şey ise düşünme yetisine sahip olması ve düşündüğünü eyleyebilecek güce ve iletişim sanatına sahip olmasıdır. Buna rağmen insan maddi doğa karşısında aciz ve güçsüzdür. Çünkü insan maddi doğa karşısında eksik yaratılmıştır. Doğa karşısındaki bu eksiklik onu topluluk olmaya zorunlu kılmıştır. Denilebilir ki insan öteki olmadan eksiktir ve hiçbir etkinlik gösteremez. (Aristoteles 2011:2) Bu bağlamda doğa karşısında eksik olan insan yaşamının devamı için bir araya gelmiş ve doğaya karşı bir güç oluşturmuştur. Bu bir araya gelişi Antik Yunan'da gezici öğretmenler olarak bilinen Sofistler “Sözleşme Teorisi” ve “İktidar Kavgası” ile ifade ederken, Thomas Hobbes, John Locke ve Jean Jacques Rousseau gibi düşünürler “Toplum Sözleşmesi” ile açıklarlar. Bunların yanı sıra Antik Yunan'dan beri tartışılan belki de en önemli sorun “insanın bir arada yaşamaya ve siyasallaşmaya ne zaman başladığı” sorunudur.

Bu bağlamda John Locke'a geçmeden önce Thomas Hobbes ve Jean Jacques Rousseau'nun doğa durumu ve toplum sözleşmesi hakkındaki düşüncelerini ele alacağız.

1. JOHN LOCKE ÖNCESİ THOMAS HOBBS VE SONRASI J. J. ROUSSEAU'NUN DOĞA DURUMUNA AİT DÜŞÜNCELERİNE KISA BİR BAKIŞ

Toplum sözleşmesi kuramını modern dönemde ilk ortaya atan Hobbes'tur. Bu bağlamda toplum sözleşmesi kuramı İngiliz ampirist Locke ve Fransız Ansiklopedisti Rousseau'nun siyaset felsefelerinin de temellerini oluşturmaktadır. Bu üç filozofun toplum sözleşmesinden önce ele aldıkları ve buna temel oluşturdukları bir durum söz konusudur ki buna “doğa durumu” denilmektedir. Bu üç filozofun her biri konuyu farklı açılardan ele almış fakat nihayetinde bir sözleşme yoluyla toplumlaşma veya devletleşmeyle bu durumu sonlandırmışlardır. Hobbes doğa durumundaki bütün insanları eşit olarak görür. Çünkü doğa bedensel ve zihinsel olarak bütün insanları eşit yaratmıştır. (Torun 2011:138) Bu eşitlik duygusu aynı ihtiyaçlara sahip insanlar arasında zamanla çatışmaya sebep olacaktır. Bu nedenle de insanlar arasında bir üstünlük savaşı ve hayatta

kalma mücadelesi başlayacaktır. Çünkü ona göre doğa durumunda devlet yoktur ve devletin olmadığı bir yerde de sürekli bir savaş vardır. (Hobbes 1995: 94) Birbirlerini yok etmeyi bile göze alan insanlar sürekli korku ve güvensizlik saçacaklardır. Bu durum da Hobbes'a göre insan doğuştan kötü, bencil ve çıkarıcı olduğunu gösterir. Yani onun deyişiyle “*insan insanın kurdudur.*”

Bu bağlamda Hobbes savaş durumu olarak tanımladığı doğa durumunda tek kanunun doğa kanunu olduğunu söyler. Doğa kanunu ise akılla keşfedilen, insanın kendi yaşamını korumasını ve yaşamına zararlı şeyleri yasaklayan genel ilke veya kuraldır (Hobbes 1995: 96). Bu ilke ve kural doğa durumundaki bütün insanlar için geçerlidir. Bu nedenle doğa yasasının ilk ve temel yasası, herkesin her şeye hakkı olduğudur (Hobbes 1995: 97). Fakat doğa yasası bir nokta da eksik kalmaktadır. Çünkü yasayı herkes uygulamaya kalkacağından bir karışıklık, kaos ve kaçınılmaz olarak savaş baş gösterecektir. Bu durum ise hiçbir insanın can güvenliği açısından lehine bir gelişme değildir. Burada bir irade diğer deyişle uygulayıcı bir üst otorite eksikliği ortaya çıkmaktadır. İşte devletin ortaya çıkma nedeni de bu otorite eksikliğini gidermektir. Bu ise Hobbes'a göre bir sözleşme ile gerçekleşir. Sözleşmede karşılıklı olarak hakların bir kişiye veya bir heyete devredilmesi ile olur (Hobbes 1995: 130) .

Sonuçta Hobbes doğa durumundan toplumsal yapıya geçen insanların çeşitli devlet biçimleri kurduğunu söyler. Bunları Monarşi, Demokrasi ve Aristokrasi olmak üzere ele alır ve inceler. O, bu devlet biçimlerinden monarşiden yana tavır alır (Torun 2011: 144). Denilebilir ki Monarşinin toplumu bir arada tuttuğuna inanan Hobbes devrim veya iktidar değişiminde toplumun parçalanabileceğini ve tekrar o acımasız savaş haline yani kaosu, çatışmanın ve güvensizliğin olduğu doğa durumuna dönme tehlikesini içerdiğini iddia etmektedir. Bu nedenle de Hobbes daha sonra Locke da göreceğimiz devrim hakkına karşı çıkmaktadır.

Diğer taraftan insan doğasının eğitim ve reformlarla geliştirilebileceğini hatta yetkinleştirilebileceğini iddia eden Rousseau ise, doğa durumundaki insanı şu şekilde tanımlar:

“*Ormanlarda avare dolaşan, hiçbir hüneri olmayan, konuşmayı bilmeyen, evi barkı, savaşları, bağlantıları olmayan, hemcinslerine ya da onlara zarar vermeye hiç gereksinimi olmayan, hatta belki onlardan hiçbirini tanımayan, az sayıda tutkusu olan, kendi kendine yeten vahşi insan...*” (Rousseau 1998: 128).

Bu doğrultuda doğa durumundaki insan kendi kendine yetebilen, doğanın verdikleriyle yetine gelecek korkusu ve olmayan bir varlıktır. Doğa durumundaki mutlak eşitlik ve özgürlüğe inanan Rousseau bu durumda eşitsizliğin neredeyse hiç bulunmadığını söyler. Çünkü eşitsizlik, gücünü insan aklının ilerlemesinden alır, mülkiyet ve kanunlar ile sabitleşip yasalaşır (Bütün 2012: 180). Bu nedenle doğa durumunun bozulmasının temel sebebi mülkiyetin ortaya çıkmasıdır.

Rousseau üstteki bu durumu şu şekilde eder: *“Bir toprak parçasının etrafını çitle çevirip ‘Bu bana aittir’ diyebilen, buna inanabilecek kadar saf insanlar bulabilen ilk insan, uygar toplumun gerçek kurucusu oldu. Meyvelerin herkeşe ait olduğunu, toprağın ise kimsenin olmadığını unutursanız mahvolursunuz. Diye haykıracak olan adam insan türünü nice suçlardan, nice savaşlardan ve nice korkunç olaylardan esirgemiş olurdu”* (Rousseau 1998: 135).

Aynı zaman da Rousseau yukarıdaki pasajda da açıkça ifade edildiği gibi, insanlar arası anlaşmazlıkların, kavganın ve savaşın nedeni olarak mülkiyeti göstermektedir. Peki bundan vazgeçilebilir mi? Rousseau'nun bu soruya cevabı olumsuzdur. Çünkü mülkiyet doğa durumunun son aşamasında ortaya çıkmıştır. Ondan vazgeçmek onu gerektiren şeyleri yok etmek demektir ki bu mümkün değildir.

Rousseau'a göre ilk olarak varlığını hisseden insan ikinci olarak da varlığını korumayı keşfetti. Daha sonra doğayı kullanmaya kalkıştı fakat doğada birçok zorlukla karşılaştı. Bu nedenle onunla baş etmenin yollarını aradı. Etrafindakilere tek tek hükmetmeye başlayan insan zamanla hemcinsleriyle karşı karşıya geldi ve onların hakları olduğu bilincine vardı. Geliştikçe değişen insan çeşitli güçler elde etmeye başladı ve sonunda ekonomik eşitsizlik baş gösterdi. Zamanla bu güç insanlar arasında karışıklığa, kaosa ve en nihayetinde savaşın eşiğine getiren en büyük sebep oldu. Bunun sonucunda doğa durumunda özgürlükleri bol olan insan artık bütün bedeni kurtarmak için koldan vazgeçmeye karar verdi ve bir toplum sözleşmesiyle devletleşti. (Rousseau 1998: 150-153) Rousseau'yu bu düşüncelere sevk eden Hobbes'ta da olduğu gibi savaş ve ölüm tehlikesi değil mülkiyetle baş gösteren eşitsizliktir (Işıқтаç 2006: 168).

Bu bağlamda Rousseau'ya göre insanlar toplumsal bir düzen yaratarak haklarını mutlak bir egemene devrettiler. Bunun sonucunda devleti oluşturmuş oldular. O *“İnsanlar Arasındaki Eşitsizliğin Kaynağı”* adlı eserinde bunu şu şekilde ifade ediyor:

“Kısacası kendi güçlerimizi kendimize karşı çevirmek yerine, bu güçleri, bizi bilgece yapılmış kanunlara göre yöneten, birliğin bütün üyelerini koruyan, savunan ortak düşmanları, defeden ve bizi sonsuz bir anlaşma içinde bulunduran üstün bir iktidar halinde birleştirelim, toplayalım.” (Rousseau 1998: 155)

Diğer taraftan özgürlüğe büyük önem veren Rousseau özgürlükten vazgeçmeyi, insanın insan olmaktan, haklarından ve ödevlerinden vazgeçme olarak görür (Rousseau 2011:9). Rousseau medeni toplumda özgürlüğün sürdürülmesinin pek mümkün olmadığına inansa da toplum sözleşmesi ile buna bir reçete yazar. Buna göre tüm vatandaşlar herkesin eşit olduğu ve genel iradeye uymakta hem fikir oldukları bir sözleşmeyi kabul ederler. Bu durum her ne kadar doğa durumundaki özgürlüğe ters olsa da, medeni toplum içerisinde özgürlüğü koruyabilmenin tek yolu ortak kabulle oluşturulmuş sözleşmeye tabi olmaktır. Toplum sözleşmesiyle yitirdiği doğal özgürlüğüne karşılık insan, toplumsal özgürlükle elindeki sahibinin sahibi olma hakkını kazanmıştır. (Rousseau 2011: 19)

Sonuçta Rousseau “*Toplum Sözleşmesi*” adlı ünlü eserinin üçüncü kısmında çeşitli devlet biçimlerini inceler. Devlet biçimlerine geçmeden önce egemen gücün sınırlarından bahseden Rousseau egemen ve yurttaşın sınırların çizer ve ona göre her yurttaş devlete yapması gerekenleri yapmak zorundadır. Devlette yurttaşlarından toplum yararına olmayan hiçbir şey isteyemez ve bunlara onları zorlayamaz (Rousseau 2011: 28). Denilebilir ki genelin istemine vurgu yapan Rousseau toplumun yararının bireyin yararı olduğu düşüncesindedir.

2. JOHN LOCKE’UN SİYASET FELSEFESİNDE DOĞA DURUMU

John Locke’un siyaset felsefesinin en önemli problemi siyasal iktidarın ne olduğu sorusu ve bu siyasal iktidarın yani devletin nasıl oluştuğu konusudur. Locke’a göre siyasal iktidarı doğru anlayabilmek için bütün insanların doğada ne durumda olduğunu bilmek zorundayız (Locke 2002: 23). Çünkü Locke iktidarın veya otoritenin kaynağını ve meşruluğunu bir sözleşmenin oluşturduğuna inanmaktadır. Ayrıca Locke doğa durumunu, farklı yönetim biçimlerine veya siyasal devletlere değer atfederken kullanılması gereken bir ölçüt olarak kabul eder (Cevizci 2000: 312). Monarşiye karşı yapmış olduğu eleştiride bunu açık bir şekilde kullanmıştır. Bu nedenle “doğa durumu” Locke’un siyaset felsefesinde büyük önem taşır.

Locke doğa durumunun gerekliliğini şöyle ifade etmektedir. “*Siyasal iktidarı doğru anlamak aslından çıkarmak için tüm insanların doğal olarak na-*

sıl bir durumun içinde olduklarınızı incelememiz gerekir. Bu durum insanların doğa yasası sınırları içerisinde izin istemeksizin veya başka bir insanın iradesine bağlı olmaksızın uygun gördükleri eylemleri yaptıkları ve mülkiyetleri üzerinde tasarrufta buldukları tam bir özgürlük durumudur”(Tannenbaum-Schutz 2007:263).

Locke’a göre beşeri otoriteler kurulmadan önce yani sözleşme öncesinde bir doğa hali vardı. Bu hal Hobbes’un insanın, insanın kurdu olduğu doğa durumundan farklıdır. Çünkü Hobbes doğa durumunu aktif bir savaş durumu olarak görür. Ona göre doğa durumunda sürekli bir çatışma hali ve güvensizlik ortamı vardır. Çünkü güçlü olan güçsüz olanı daima ezmektedir. Oysa Locke da bu durum çok farklı olup doğa durumunda bütün insanlar özgür ve eşittir. İnsan türünün tüm üyeleri doğal olarak doğa kanunları karşısında eşit haklara sahiptirler. Çünkü insanlar insan olmak bakımından aralarında eşittir. Ayrıca insanı diğer türlerden ayıran en önemli özelliği akıl sahibi olmasıdır. Locke’a göre bu da insanın kendisinin efendisi olmasını sağlar. Locke açısından baktığımızda tüm insan haklarının temelinde bu yetiyi görürüz (Arnhart 2008:275).

Sosyal bir yaratık olan insan doğal olarak eşit ve özgürdür. Siyasal iktidarın kaynağı anlamak için insanların doğal ortamda nasıl yaşadıklarını bilmememiz gerekir diyen Locke insanların doğa da tam bir eşitlik ve özgürlük içinde yaşadıklarını savunur. Fakat Locke’un burada kastettiği eşitlik bütün insanların her bakımdan eşit olduğu değil ancak başkalarına veya bir otoriteye tabi olmadan kendi özgürlüğünü ve haklarını koruyacak şekilde eşit haklara sahip olma durumudur (Cevizci 2009:313).

Locke açısından bütün insanlar eşit doğmuştur. O bu durumu şöyle ifade etmektedir:

“Ayrıca tüm gücün ve yetkinin ortak olduğu bir eşitlik durumu, kimse bir diğerinden daha fazla hakka sahip değil, hepsinin efendisi ve sahibi isteğinin açık beyanıyla birini diğerinin üzerinde tutup ona apaçık bir atamayla şüphesiz bir hâkimiyet ve hükümlanlık ihsanında bulunmadıkça, ayrımsız aynı Tabiat avantajlarına ve aynı hasaların kullanımına doğan aynı tür ve sınıftan yaratıkların, birbirine tabi olmadan ya da birbirinin yerine geçmeden birbiri arasında eşit olmalarından daha açık bir şey yoktur” (Locke 2002: 23).

Aynı sınıftan yaratılmışlar olarak insanlar arasında ki eşitliğe inanan Locke’un bu doğa durumundaki eşitlik ve tam özgürlük anlayışı, herhangi bir ilke ve yasanın olmadığı başıboşluk veya kural tanımamazlık anlamına gelmez. Baş-

ka bir deyişle özgürlük insanın bir başkasının iradesiyle değil kendi iradesi ile hareket etmesidir.

Locke'a göre Tanrı yeryüzünü bütün inanlar eşit kullansınlar diye vermiştir. Ayrıca onlara bu ortak yarardan en iyi şekilde yararlanmaları için ve doğayı iyi bir biçimde kullanmaları için bir de akıl vermiştir. Denilebilir ki doğa durumunda hiç kimse doğayı kendi mülkü sayamaz. Fakat insan emek ettiği şey üzerinde özel mülkiyete sahip olur. Çünkü Tanrı insanlara nimetlerin yanı sıra onlara emek harcamayı da emretmiştir. (Locke 2002: 37) Emek ederek özel mülkiyet elde eden ve ettiği mülkiyet üzerinde her türlü tasavvur hakkına sahip olan insan dilediği kadar mülkiyet edinebilir mi? Locke bunun mümkün olmayacağını çünkü doğadaki nimetler bütün insanlara faydalanmaları için eşit olarak verilmiştir. Bütün insanlar bu nimetler ile ihtiyaçlarını karşılarlar. Bu nedenle ihtiyaçtan fazlasını almak özel mülkiyet kabul edilmez. O halde ihtiyaç fazlası alan bir kişi bir başkasına ait şeyleri alıyor demektir. Fakat Locke insanlık tarihindeki gelişmeler ile paranın ve ticaretin artmasıyla birlikte insanların bozulmadan daha fazla mal edinebileceklerini söyleyerek insanların diledikleri kadar mülkiyete sahip olabilecekleri düşüncesinin yolunu açmıştır.

2. 1. Doğa Kanunu

Locke doğa durumunda bir otorite olmadığından herkese hükmetmek için bir doğa kanunun bulunduğunu söyler. İnsanlar arasında ileri sürülen her türlü hak iddiasının temelinde de bu kanun bulunur. Doğaya neyin uyduğunu neyin uymadığını gösteren, emretme ve yasaklama gücü bulunan İlahi İradenin buyruklarıdır (Locke 1999: 19). Aynı zaman da doğa kanunu evrendeki canlıların birbirleriyle nasıl geçinecekleri konusundaki kurallardır. Bütün insanlar bu kurallara uyup uymama noktasındaki seçimlerinde eşittirler ve yine bu kurallara uymak veya uymamak onların kendi ellerindedir (Redhead 2011:152). Ayrıca bu kanun herkesin eşit ve özgür olduğunu birinin bir başkasının canına, malına ve mülküne, özgürlüğüne ve diğer haklarına zarar vermemeyi sağlar. Bu nedenle bir kişinin tasarrufu ancak kendi üzerinde ve hakları üzerindedir. Bir başkasının üzerindeki tasarruf hakkı yalnızca yaratıcıya aittir (Locke 2002: 25).

Bu durum Locke tarafında şöyle dile getirilmektedir: “Ve tüm insanlar başkalarının haklarına tecavüzden ve birbirine zarar vermekten alıkonulabileceğinden tüm insanlığın huzuru ve koruması olan Tabiat kanununa uyulacaktır, tabiat kanunun uygulanması herkesin eline verilmiş durumdadır” (Locke 2002: 25).

Locke doğa kanuna itirazlara karşı birtakım kanıtlar ileri sürer. Bunlardan birincisi Locke'un yaratılış itibariyle herkeste bulunduğu inandığı akıl'dır. Burada önemli olan o akli kullanabilmek, ışıktan faydalanabilmektir. İkinci kanıt ise her insanın kötü bir davranış sonrası kendisini yargıladığı vicdan'dır. Evrenin yapısı ve işleyişi Locke'un sunmuş olduğu üçüncü kanıttır. Dördüncü kanıt da toplumdur. Çünkü kanun olmadan insan hiçbir ilişki kuramaz ve geliştirilemez. Toplum var olduğuna göre bir doğa kanunu da vardır. Locke sunduğu beşinci ve son kanıt ise neyin erdem neyin erdemsizlik olduğunu gösteren hakikattir (Locke 1999: 20-24).

Öte yandan Locke doğa kanunun uygulayıcılığının herkesin kendi elinde olduğu düşüncesindedir. Bir yabancıнын bir ülkede işlediği suçu ne bir otorite ne de bir prens cezalandırabilir. Çünkü o haklı olarak kendi ülkesinin yasalarına tabidir. (Locke 2002: 27) Bu nedenle herkes kendine karşı işlenmiş bir suçu cezalandırma hakkına sahiptir. Malı çalınmışsa malının alınması, hatta cana kast varsa canın bile alınması gerektiğini, bununda hem insanın kendine adaleti hem de toplumda olacaklar açısından bir örnek teşkil etmesi bakımından Locke için cezalandırma hakkı önemlidir. Çünkü doğa durumundan çıkışın nedeni de bu herkesin kendisine işlenen suça karşılık ceza verme hakkına sahip olmasıdır.

3. John Locke'un Siyaset Felsefesinde Doğa Durumundan Çıkış

Doğa durumunda insanlar kendi kendilerinin yargıçlarıdır. Bu durum keyfi tutum sebebiyetiyle karışıklığa ve düzensizliğe neden olacaktır. Çünkü insan kendisini sevdiği ve arkadaşlığı için taraflı davranacaktır. Bu da adil yargılamayı ve haklı cezalandırmayı engelleyecektir. Bu nedenle Locke, doğa halindeki bu sıkıntıyı ortadan kaldıracak olan şeyin sivil bir hükümet olduğunu dile getirir (Locke 2002: 29). Bu hükümet sosyal sözleşme yoluyla kurulmuş devlettir. İnsanlar toplum sözleşmesini yapmakla doğal haklarından vazgeçmiş değillerdir aksine onları (hayat, hürriyet ve mülkiyet) güvence altına almışlardır. Onun toplum sözleşmesinde dikkati çeken en önemli özellik ise insanların çoğunluğun iradesine tabi olmayı kabul etmesidir.

Diğer taraftan yukarıda da değinildiği gibi doğa durumunda kendisinin ve mülkiyetin yegâne otoritesi olan insan, özgür ve eşit durumda iken neden bu durumu terk edip bir otorite boyunduruğu altına girsin ki? Locke'un vereceği cevap şöyle olacaktır: Evet insan doğa durumunda özgür ve eşittir, birtakım hakları vardır ve kullanma yetkisi ona aittir. Fakat bu durum güvenlikten

yoksun olup dışarıdan gelebilecek her türlü tehdit ve saldırıya açıktır (Torun 2001:150). Çünkü zor kullanmaya açık olan insan doğası her ne kadar çoğunluk yasaya itaat etse de azınlık gruplar doğa durumundaki güzelliği mahvetmeye yetecektir. Dolayısıyla insanlar Hobbes'un aktif savaş hali olmasa da potansiyel bir savaşla karşı karşıyadırlar. Bu nedenle savaştan kaçmak için insanlar bir araya gelerek bir toplum oluşturmuştur. Bu da bir sözleşmeyle oluşmuş devlettir. Devletin ilk ve temel görevi insanın hayat, hürriyet ve mülkiyet haklarını korumasıdır (Güriz 2006:246). Mülkiyet hakkı devletin kurulmasında Locke göre en önemli etmenlerden biridir. Ona göre Tanrı yeryüzünü bütün insanlar ortaklaşa kullansın diye sunmuştur. Bu nimet ile birlikte ona çalışmasını, emek vermesini ve elde ettiği her şey hakkında da tasarruf sahibinin kendi olması yetkisini vermiştir. Mülkiyeti emeğe bağlayan Locke mülkiyetin kaynağının insan olduğunu vurgular. Devlette zamanla ticaret ile birlikte ilerleyen ve gelişen dünyada artan hırslarla birlikte insan mülkiyetini yani kendi emeğini koruyamaz hale gelmiştir. İşte devlet tam bu noktada onun mülkiyetini korumak için vardır (Işıқтаç 2006:163).

Locke'un devlete yüklemiş olduğu bu misyon ileri de Liberteryenler tarafından daha ileri götürülüp devleti güvenliği sağlamakla görevli bekçi konumuna kadar indirgeyecektir. Yönetimin işlevi özgürlük ve mülkiyeti korumak olduğundan insanların içsel dünyasına girme hakkı yoktur. Locke'un bu düşüncesi liberaller açısından kamusal ve özel hayat ayırımına büyük destek veriyordu (Heywood 2011: 51). Dinin ve siyasi otoritesinin işlevlerin farklı olduğunu ve bir birbirinden ayrı iki saha olduğunu söyleyen Locke birbirlerine karışma haklarının olmadığını da belirtmiş olur. Çünkü insanların ruhlarının kurtuluşu siyasî yönetimlere ait olamaz ancak ve ancak kendi ellerindedir. (Locke 2005: 18)

Locke toplum sözleşmesini sivil toplum (halk) ve hükümet şeklinde iki ayak üzerine kurar. Hükümete iktidar yetkisini halk verir ve yeri geldiğinde bunu geri alabilir. Hükümeti sınırlandıran Locke sivil toplumu yani halkı ön plana çıkarmıştır (Tannenbaum- Schutz 2007:271). Hukukun üstünlüğüne inanan Locke kuvvetler ayrılığı ilkesini benimsemiştir. Doğa durumunda karşılaşılan zorlukların hukuk devletiyle giderilebileceğine inanan Locke öncelikle yapılması gerekenin herkes tarafından benimsenebilecek rızaya dayalı bir hukukun hazırlanması düşüncesindedir. İkinci olarak da Locke'un ileri sürdüğü bu hukuku uygulayacak yargının oluşturulması ve yargıçların yetiştirilmesidir.

Üçüncü ve son olarak da yasaların koruyuculuğunu ve de doğru bir hüküm karşısında bunu destekleyecek bir hükümetin varlığıdır (Arnhart 2005:255). Yasama ve yürütme hukukun üstünlüğünü sağlamak ve de yasa koyucuların keyfi tutum ve çıkarlarından korunmak için bir birinden ayrı olmalıdır (Locke 2002: 99-205). Hukuk devletinin gereği hukukun üstünlüğünü korumaktır. Hukukun üstünlüğü demek otorite karşısında kişi hak ve özgürlüklerini güvence altına almaktır. Devletin ve yönetim erkinin halka karşı sorumlu olmasını ve yasalar çerçevesinde hareket etmesini sağlar. Ayrıca hukukun üstünlüğü hukukun bağımsızlığını da korur. Aynı zaman da keyfi tutum ve davranışların önünü keser.

Bu bağlamda yasama ve yürütmeyi birbirinden ayıran ve her iki gücünde haklarını kötüye kullanması sonucunda halkın ihtilal yapmaya hakkı olduğunu söyleyen Locke bu hakkın kullanımını şu şartlar ile meşrulaştırır:

1. İdareciler kanun yerine keyfi tutum ve davranışlar gösterirlerse,
2. Yasama organın üzerinde baskı kurup çalışmasını engellerlerse,
3. Yasama organının üye seçimlerini değiştirirlerse,
4. Halkın güvenini yitirip yasaları uygulama gücünden koparırlarsa, ihtilal yapmak halkın hakkı olur (Güriz 2003:205).

Yöneticiler yasaları çiğneyip halkın haklarını ihlal ettiklerinde halk ege-menliğini tekrar eline alır ve yeni bir yasama organı inşa eder. İhtilali meşrulaştırılan Locke bunun bir isyan olmadığını aksine hukuka uygun bir hükümet kurmak olduğunu ve ihtilal hakkının halkın kendini meşru olarak savunması şeklinde kabul eder (Güriz 2003: 206) . Bu yüzden ihtilal Hobbes'ta olduğu gibi korkulası bir durum değildir. Bir İngiliz olmasına karşın Locke'un ihtilal hakkı kendi ülkesinin anayasasına hiç girmezken 1789 Fransız İnsan ve Vatandaş Hakları Bildirgesinde “*zulme karşı direnme hakkı*” şeklinde teorik ve ahlaki bir ilke olmayı başarmıştır. Locke'un doğal hukuk ve ihtilal teorisi İngiltere'nin Amerika'da ki sömürgelerinde büyük etki yapmıştır. Onun eserleri Amerikan bağımsızlığında büyük rol oynamış ve Locke'un birçok düşüncesi 1776 Amerikan Bağımsızlık Bildirisinde aynen tekrarlanmıştır. (Işıқтаç 2006:161)

SONUÇ

Siyasal anlamda Hobbes monarşiyi meşrulaştırmak isterken Locke insanın vazgeçilemez ve devredilemez bir takım haklarının olduğunu dile getirmeye çalışmış ve siyasi düzenlemelerin özgürlükleri korumak için yapılması gerek-

tiğini savunmuştur. Locke geniş anlamda mülkiyeti kişiliğin bir parçası haline getirmiştir. O mülkiyeti üç ayrı boyutuyla ele alır: hayat, özgürlük ve mülk. Başlangıçta Tanrı'nın insanların hayatlarını sürdürmeleri için yeryüzünün kullanımını herkese eşit olarak verdiğini söyleyen Locke, bütün insanların dünya üzerindeki her şeyden eşit haklara sahip olduğunu öne çıkarır. Bu durum yeryüzünün kullanımının da Tanrı kaynaklı bir güç ile tek bir kişinin veya grubun hakkı olmadığı anlamına gelir ve bu anlamda kutsal monarşiyi de reddeder.

Diğer yandan Locke özgürlüğü, yasadışı veya herkesin istediğini yapması olarak görmemektedir. Fakat o özgürlüğü toplumdaki kanunlar çerçevesinde herkesin kendi iradesini kullanma olarak kabul eder. Locke doğa halinde mükemmel bir şekilde özgür olan insan niçin sözleşmeyle bu özgürlüğünü sınırlandırır? diye haklı olarak sorulacak soruyu kendisi de sormakta ve yanıtlamaktadır. Böyle bir sınırlamanın gerekçesi doğa halinde mülkiyet hakkının belirsizliği ve yağmalamaya açık olmasıdır. Öncelikle insanlar can güvenliği için sonrada mülkiyet vb. temel haklarının güvencesi için bir üst otoriteye ihtiyaç duyar. İşte yine bu nedenle insanlar doğa halinde karşılaştıkları birçok aksaklığı gidermek ve hali hazırda bekleyen savaş tehlikesinden kaçmak için bir devlet oluşturmuşlardır. Oluşan bu devlet toplumdaki tüm insanların mülkiyetlerini huzur ve refah içinde kullanmalarını sağlamalıdır. Bu nedenle de devletin öncelikle devreye koyması gereken şey yasamadır.

Locke'a göre devlet halkın rızası olmayan ve doğa kanunlarıyla örtüşmeyen yasalar ortaya koyamaz. Bu nedenle hükümdarların tanrısal yani sınırlanamaz haklarının olmadığını söyleyerek Fransız Aydınlanmasının temellerini oluşturur. Aynı zaman da kilise ile devlet arasındaki ayrıma da dikkat çeken Locke kilise ve devletin işlevlerinin birbirine karıştırılmaması gerektiğini, kilisenin ve devletin kendi içinde ayrı ve bağımsız olduklarını savunur. Bu da Locke'u laik çizgi üzerindeki yerine oturtur.

Locke devletin ikinci olarak sahip olması gereken şeyi yürütme olarak belirtir. Fakat yasama ve yürütmenin ayrı elde olmasını savunur. Diğer bir deyişle kuvvetler ayrılığının önemine vurgu yapar. Çünkü yasayı yapan ve uygulayan irade aynı olursa bu yasa yapıcıların menfaatine olur ki Locke kendi döneminde bunun sakıncalarını görmüştür. Ayrıca yasama ve yürütme gücünün ayrı olması demek yasa yapıcıları hata yaptıklarında görevden alınmasına imkân verir. Görevden alınma ise halk tarafından gerçekleştirilir. Hobbes böyle bir görevden

almayı yani ihtilali devletin yok olması ve doğa durumundaki kargaşaya geri dönüş olarak görürken Locke bunun toplumu parçalamadan gerçekleşebileceğini savunarak hem bir hak hem de ahlaki bir görev olarak kabul etmiştir. Devrim hakkını da gerekçelendiren Locke, bir iktidar Tiranca uygulamalar yapmaya başlarsa halk toplu halde ihtilal yapma hakkına sahip olur demektedir.

Locke' un siyasi görüşleri bütün dünyaya dağılmış özellikle de Amerikan bağımsızlık bildirgesinde büyük rol oynamıştır. Aydınlanmanın erken habercisi olan Locke'un siyasi düşünceleri günümüzde de geçerliliğini korumaktadır. Denilebilir ki bugün dünya üzerinde hüküm süren liberal ideolojinin tohumları Locke tarafından ekilmiştir.

KAYNAKÇA

AĞAĞULLARI, Mehmet Ali (2011), *Batıda Siyasal Düşünceler* (Sokrates'ten Jakobenlere), İstanbul: İletişim Yayınları

ARİSTOTELES (2011), *Politika*, (Çev: Mete Tuncay), İstanbul: Remzi Kitabevi

ARNHART, Larry (2005), *Siyasi Düşünce Tarihi (Platon'dan Rawls'a)*, (Çev: Ahmet Kemal Bayram), Ankara: Adres Yayınları

ASTER, ERNST VON (199), *İlkçağ ve Ortaçağ Felsefe Tarihi*, İstanbul: İm Yayıncılık,

BÜTÜN, Ali Rıza (2012), *Batı Siyaset Düşüncesinde Büyük Akıl Hocaları*, İstanbul: Crea Yayıncılık

CEVİZCİ, Ahmet (2009), *Felsefe Tarihi*, İstanbul: Say Yayınları

CEVİZCİ, Ahmet (2007), *On Yedinci Yüzyıl Felsefe Tarihi*, Bursa: Asa Yayınları,

COPLESTON(1996), *Felsefe Tarihi (Aydınlanma)*, (Çev: Aziz Yardımlı), İstanbul: İdea Yayınevi

EBENSTEİN, William (2009), *Siyasi Felsefenin Büyük Düşünürleri* (Çev: İsmet ÖZEL), İstanbul: Şule Yayınları

EWALD, Oskar (2010), *Fransız Aydınlanma Felsefesi*, (Çev: Gürsel Aytaç), Ankara: Doğu Batı Yayınları

GÖKBERK, Macit (1990), *Felsefe Tarihi*, (6. Baskı), İstanbul: Remzi Kitabevi,

GÖZE, Ayferi(2011), *Siyasal Düşünceler ve Yönetimler*, İstanbul: Beta Yayınları

GÜRİZ, Adnan(2003), *Hukuk Felsefesi*, Ankara: Siyasal Kitabevi

GÜRİZ, Adnan(2006), *Hukuk Başlangıcı*, Ankara: Siyasal Kitabevi

HEYWOOD, Andrew(2010), *Siyasi İdeolojiler*, (Çev: Ahmet Kemal Bayram vd), Ankara: Adres Yayınları

HOBBS, Thomas(1995), *Leviathan*, (Çev: Semih Lim), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları

IŞIKTAÇ, Yasemin(2006), *Hukuk Felsefesi*, İstanbul: Filiz Kitabevi

KAYA, Yalçın(1999), *Rönesans ve Felsefesi*, İstanbul: Tıglat Matbaacılık

KÜÇÜKALP, Derda(2011), *Siyaset Felsefesi*, İstanbul: Say Yayınları

LOCKE, John(2002), *Uygar yönetim Üzerine İkinci İnceleme* (Sivil Toplumda Devlet), (Çev: Serdar Taşçı ve Hale Akman), İstanbul: Metropol Yayınları

LOCKE, John(1999), *Tabiat Kanunu Üzerine Denemeler*, (Çev: İsmail Çetin), İstanbul: Paradigma Yayınları

LOCKE, John (2005), *Hoşgörü Üstüne Bir Mektup*, (Çev: Melih Yürüşen), Ankara: Liberte Yayınları

PLATON (2011), *Devlet*, (Çev: Sabahattin Eyüboğlu-M. Ali Cimcoz), İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları

RUSSEL, Bertrand (1983), *Batı Felsefe Tarihi* (İlkçağ, Ortaçağ, Yeniçağ), (3. Baskı), (Çev: Muammer Sencer), İstanbul: Say Yayınları

ROUSSEAU, Jean Jacques(1998), *İnsanlar Arasındaki Eşitsizliğin Kaynağı*, (Çev: Nasih Nuri İleri), İstanbul: Say Yayınları,

ROUSSEAU, Jean Jacques(2011), *Toplum sözleşmesi*, (Çev: Vedat Gün-yol), İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları

REDHEAD, Brian (2001), *Siyasal Düşüncenin Temelleri*, (Çev: Hikmet Özdemir), İstanbul: Alfa Yayınları

TANNENBAUM, Donald vd.(2007), *Siyasi Düşünce Tarihi* (Filozoflar ve Fikirleri), (Çev: Fatih Demirci), İstanbul: Adres Yayınları

TORUN, Yıldırım (2011), *Siyaset Felsefesi Tarihinde Devlet*, Ankara: Orion Kitabevi

TUNCAY, Mete (2006), *Batıda Siyasal Düşünceler Tarihi* (Eski ve Ortaçağlar), (I. Baskı), İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Nagehan GÜLER

CENGİZ HÂN'IN MÂVERÂÜNNEHİR'İ ZAPTI (1220)

Pir Murat SİVRİ

TÜRKİYE'DE DİN EĞİTİMİ VE ÖĞRETİMİNE YENİDEN DÖNÜŞ SÜRECİ (1946-1949)

Damlanur KÜÇÜKYILDIZ

ATMA TÜRKÜLERDE GELİN-KAYNANA ÇATIŞMASI

Özgür GÜLBUDAK

KIZILDENİZ'İ GEÇİŞ KONULU İKİ TABLONUN İNCELENMESİ

Yakup ŞAHİNER

MUSTAFA NAİMÂ EFENDİNİN HAYATI, TARİHÇİLİĞİ VE ESERİ HAKKINDA KISA BİR DEĞERLENDİRME

Elif KOLİKPİNAR

BAĞIMSIZLIK DÖNEMİ AZERBAJCAN CUMHURİYETİNDE EĞİTİM VE DİL

Sait YILDIRIM

YOKSULLUK KÜLTÜRÜ KAPSAMINDA "SİLAH ve NAMUS" FİLMİNİN SOSYOLOJİK ANALİZİ

Semih İPEK

BİR KAZAK KÜYÜ: "AKSAK KULAN"

Murat ÖZTÜRK

JOHN LOCKE'UN SİYASET FELSEFESİNDE DOĞA DURUMU VE ONDAN ÇIKIŞ

Beyazıt SÖYLEMEZ

HASSA İLÇESİNDE TARİHİ VE ARKEOLOJİK ARAŞTIRMALAR

Habip TOKGÖZ

İSRAİL DEVLETİ'NİN KURULUŞUNDA THEODOR HERZL VE SİYONİZM

İshak KÜÇÜKYILDIZ

TORTUM ÇAYI HAVZASININ TARİHİ COĞRAFYASI

Muhammet Nuri CEYLAN

HÂMİT ZÜBEYR KOŞAY'IN TÜRK LÜK DÜŞÜNCESİ VE İZGÜ MESCİD ADLI ESERİ

ANASAY

anasaydergisi@hotmail.com

ISSN 2587-2001

9 772587 200005